

Au început să sosească și alții.

La capătul opus al foaierului, un bărbat, poate cu vreo zece ani mai în vîrstă decît mine, i-a luat mîna mamei și a strîns-o la piept, iar ea a zîmbit, vizibil bucuroasă să-l vadă.

Am făcut cunoștință cu bărbați și femei de vîrsta mea care mă știau de la școală sau din vacanțele de vară. Mă întrebau întruna, „Dar chiar așa, nu-ți aduci aminte?“. Pînă la urmă le-am spus: „Voi ați crescut împreună. Ați văzut cum s-a schimbat figura lui și ați văzut cum s-a transformat silueta ei. Pe cînd eu nu v-am mai văzut de treizeci și trei de ani. Bineînțeles că nu-mi aduc aminte“. Nu atît ceea ce am spus, cît felul în care am spus-o m-a dat de gol.

Diana era în celălalt capăt al foaierului, înconjurată de cîțiva veri de-ai mei.

Un fluture rămăsese captiv între jaluzelele verticale și geam. Geamurile nu mai fuseseră spălate de multă vreme. Mi-am imaginat că le curățam eu temeinic, una după alta, pînă redeveneau transparente. M-am tot uitat să văd dacă fluturile izbutește să scape, dar el se agita tot acolo, nereușind să găsească deschizătura dintre fișii.

Deși biblioteca părea jefuită și nefolosită, sala de conferințe era nouă-nouă. Scaunele erau tapițate cu piele albă, iar pereții erau lambrisați. Evident, ședințele fuseseră mai importante decît cărțile. Un bărbat cam de vîrsta tatălui meu ședea pe rîndul din față. S-a uitat la mine cu mare atenție, dar cu ochi blînzi, care erau ușor înroșiți și păreau plini de lacrimi. Avea în poală o carte groasă, legată în piele. Își odihnea pe ea mîinile, care îi tremurau puțin. Nu știam dacă din cauza emoției sau de bătrînețe. Sala era plină; toate locurile erau ocupate și în fundul încăperii stăteau cîțiva oameni în picioare. Dar, pentru că omul acesta

stătea pe rîndul din față, împărtășeam cu el o apropiere stranie, ca și cum aș fi fost singurul care îi putea vedea expresia feței și prin urmare ea apărea să-mi fie adresată numai și numai mie.

Marwan își luase prea în serios rolul de „agent libian“ al meu. Concepuse un *slide show*. Luminile din sală s-au micșorat, iar filmul a durat mai mult de cinci minute, prezentînd fotografiile cu bunicul Hamid, cu tata, cu Izzo și apoi cu mine și cărțile mele, însoțite de o înregistrare cu Naseer Shamma cîntînd la oud¹. Publicul a ascultat într-o tăcere absolută. Apoi a început evenimentul propriu-zis: o discuție între mine și Ahmed al-Faitouri, cu vărul meu Nafa al-Tashani stînd lîngă mine pentru cazul în care aveam nevoie de translator. Deși vorbesc fluent araba, nu sînt obișnuit să țin cuvîntări publice în această limbă. Evenimentul a durat trei ore, iar la jumătate a trebuit să luăm o pauză.

Bătrînul din primul rînd s-a ridicat și a venit la mine. Am dat mîna cu el. Era clar că îi venea greu să vorbească.

— Am fost prieten cu Jaballa, a spus el. Am fost colegi de colegiu.

Mi-a dat volumul pe care îl ținuse pînă atunci în poală.

— El și cu mine scoteam jurnalul literar, a spus.

Fiul lui, unul dintre cei care încercau să-mi amintească mai devreme de verile pe care le petrecuserăm împreună, a precizat:

— Acestea sînt toate numerele apărute. Le-am dat la legat într-un volum.

1. Instrument cu coarde asemănător lăutei, cunoscut din antichitate și foarte popular în țările arabe.

L-am deschis. *Cărturarul*, scria, era o revistă literară de proză scurtă. Pe coperta ediției din iunie 1957, de când tata avea optsprezece ani, era o ilustrație cu un teanc de cărți, o călimară, un fascicul de lumină și un raportor. Prima pagină descria publicația drept „Revistă publicată de studenți ai Colegiului Pedagogic din Cirenaică“. Mottoul revistei era: „Prin educație națiunea câștigă demnitate, suveranitate și mândrie. Unde se răspîndește cunoașterea, triumfă prosperitatea, fericirea și siguranța. Educația este la fel de necesară ca apa și oxigenul“. Acesta era spiritul vremii. Libia încerca să se tîrască spre modernitate. Politica guvernului colonial italian nu promova educația pentru populația „indigenă“. Cea mai veche universitate din Libia fusese înființată abia în 1955 – cu doar doi ani înainte de acest număr al *Cărturarului* –, prin decret prezidențial al regelui Idris, cu ocazia aniversării a patru ani de independență. Petrol încă nu se descoperise. Probabil datorită asocierii sale cu știința de carte, Facultatea de Literatură a fost prima instituție academică înființată. Chiar și startul acesta modest a trebuit să se bazeze pe donații din străinătate. Egiptul a contribuit cu patru conferențieri, asigurîndu-le salariile timp de patru ani, iar Statele Unite a plătit leafa cărturarului irakian Majid Khadduri, care în cele din urmă a devenit decan. Un an mai târziu, în 1956, s-a înființat Facultatea de Științe; Economia, în 1957; Dreptul, în 1962; Agricultura, în 1966; iar Medicina, în 1970. Așa se explică mottoul grav al revistei. Tata a fost unul dintre cei trei editori ai săi, care, fără îndoială, au privit arta ficțiunii ca pe o parte a efortului național de a ridica nivelul alfabetizării și al educației.

Am încercat să arunc o privire în interior, dar bătrînul m-a readus la pagina cuprinsului. Nu știu de ce, dar ochii mei nu reușeau să focalizeze. Cu un deget ușor tremurător, mi-a indicat două povestiri. Numele autorului: „Jaballa Matar“. Știam de încercările lirice ale lui tata, dar habar n-aveam că în studenție se văzuse în postura scriitorului de proză. Mama stătea acum lîngă mine, uitîndu-se la carte.

— Tu știai de asta?

— Habar n-aveam.

Ne-am concentrat asupra poveștilor. Era inclusă și fotografia lui. Purta costum și cravată și avea o expresie serioasă și încrezătoare. Semăna cu Albert Camus la tinerețe.

Una dintre povești se intitula „În nemișcarea nopții: o poveste libiană“, iar cealaltă, „În luptă cu soarta“.

Am mai întrebat-o o dată pe mama:

— Ești sigură că n-a pomenit de asta niciodată?

— Nu, n-a spus o vorbă.

Am hotărît să deschidem a doua jumătate a evenimentului cu o lectură din „În nemișcarea nopții“. Vărul Nafa s-a ridicat și a citit:

Vîntul vuia în pînza cortului care se înălța singuratic în deșert. Ancorele lui erau bine înfipite în nisip. Era miezul nopții. Bezna se întindea peste lume. Luna, care abia își lepădase învelitoarea de un roșu-închis, străbătea acum întinderea cerească. Nemișcarea trăgea cortina peste toate. Singurele sunete care se mai auzeau erau cele scoase de cămilele păscînd și armonia leneșă a behăitului de oi. O înfiorare copleșitoare stăpînea universul. Frica prinsese rădăcini în viața celor care locuiau în părțile acestea de lume. Toți se temeau, cu excepția celor din cort: Ahmed, care era unicul fiu al mamei sale, și unchiul lui matern. Îi însoțea

familia unchiului. Deși spectrul inamicului amenința pe toată lumea din acest teritoriu, Ahmed și unchiul lui se aventuraseră aici, în câmpie, ca să-și vegheze șeptelul. Nimic nu conta pentru ei mai mult decât starea de bine a turmelor. Frica era ținută în frâu fiindcă aveau suficiente arme și muniții, pe care puseseră mâna într-o confruntare anterioară cu inamicul.

„Inamicul“ era o companie a armatei italiene care se strecura în tabără ca să fure animale. „Ochii inamicului“, ni se spune, „nu dorm niciodată“. Odată înconjurat, unchiul, care este un om în vîrstă:

aude în piept strigătul de sfidare al unui tînăr rebel. Transformat, simte o forță înverșunată, simte imboldul unei vigori tinerești, care în orice moment riscă să pălească, și autodisciplina câștigată cu vîrsta, după o viață aspră...

— Nu, n-am să fug! murmură el ca pentru sine. N-am să încerc să fug... Am să rămîn pînă cînd părul acesta alb va fi scaldat în sînge, sînge roșu-aprins care va țîșni din zbirăturile fără număr ale pielii mele. Nu voi lăsa dezonoarea să-mi întineze fruntea. Să înceapă rezistența.

Bătrînul și nepotul său i-au înfrînt vitejește pe „invadatorii italieni“. Dar după aceea Ahmed nu mai reușea să găsească pe Aisha, iubita lui verișoară:

[El] era îngrozit, mușchii i se încordau și inima îi tremura de zăpăceală și de neliniște. Era năpădit de presimțirea sumbră că vreunul dintre oamenii aceia diabolici se strecurase în cort și o răpise. Ahmed dădea zor să pornească pe urmele trupelor inamice care mai rămăseseră în viață, dar bătrînul îl trase de manta. Aisha se apropia de ei. Cu nerăbdarea însetatului, Ahmed se grăbi către ea.

— Unde-ai fost? Ce-ai făcut? spuse el cu o blîndă dojană în glas.

Dar înțelese totul privind la chipul ei și la arma pe care o purta pe umăr. Cu toate acestea, continuă s-o întrebe:

— Ce-ai în mînă?

Cu mîndria fetelor de pe continentul african, ea a răspuns:

— E medalia pe care am găsit-o pe pieptul comandantului după ce l-am ucis cu mîinile mele.

Ahmed era gata s-o strîngă în brațe, dar prezența unchiului său îl opri.

Povestea era semnată „Jaballa Matar, Anul 3“. Cuvintele bătrînului, „Nu voi lăsa dezonoarea să-mi întineze fruntea“, și-au găsit ecoul treizeci și șase de ani mai tîrziu, în prima scrisoare trimisă de tata din închisoare, cînd a scris: „Fruntea mea nu știe să se plece“. Cînd tata a fost răpit, eu aveam aproape aceeași vîrstă pe care o avea el cînd a scris povestea aceasta. În afara școlii, citeam doar poezie. Am început să citesc ficțiune în timpul liber abia la nouăsprezece ani – de fapt, la cîteva zile după ce l-am pierdut pe tata.

Către sfîrșitul evenimentului, publicul a pus întrebări despre încercările prin care trecea țara după revoluție, despre locul literaturii și al ideilor în Libia, despre rolul educației și al societății civile, despre drepturile omului și importanța de a discuta pe tema atrocităților din trecut. „Ca să ne asigurăm că nu se vor mai întîmpla niciodată.“ Am răspuns la toate acestea, chiar dacă incomplet, dar oricum nu se aștepta nimeni la răspunsuri complete. Faptul de a ridica astfel de întrebări la un eveniment literar formal și bine organizat era principalul obiectiv. Oricît m-ar stînjiți din fire o astfel de atenție, știam că nici un sentiment de